

KÖZSZEREPLŐKKEL KAPCSOLATOS KÖZLÉSEK A KÖZÖSSÉGI MÉDIÁBAN *

*Balogh Éva*¹²

Napjainkban a fejlett technológia és a digitális világ újabb és újabb eszközei folyamatos kihívás elé állítják a jogalkotókat és a jogalkalmazókat. A szólásszabadság gyakorlásával kapcsolatban a legfőbb kihívást az internetes közlések jogi megítélése jelenti. Az internet addig nem tapasztalt fejlődést hozott a kommunikáció terén. Az egyéni közlések nagy részének azonnali eljutását teszi lehetővé a világ szinte bármely pontjára, mely által a szabad szólás és tájékozódás lehetősége nagymértékben kiszélesedett. Az egyéni véleménykifejezés különösen népszerű fórumává vált a közösségi média. Mindezek az egyéni közlések hatásainak és általában a nyilvánosság átalakulásával járnak. Ezzel összefüggésben felmerül a kérdés, hogy hogyan lehetséges ezekre a megváltozott körülményekre az alapjogi bíraskodás eszközeivel reflektálni: lehetséges-e a meglévő alapjogi elvek és követelmények változatlan alkalmazása, vagy az új típusú médiumok sajátosságait figyelembe véve újabb mércék kialakítására van szükség?

Jelen írás ezt a kérdést veti fel az Emberi Jogok Európai Bírósága közszereplők bírálatával kapcsolatos gyakorlatával összefüggésben. Elsőként röviden összefoglalom az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogában kialakított mércéket a közszereplőkkel kapcsolatos közlések megítélésére, illetve általánosságban az internet erre való hatásaira vonatkozóan. Ezt követően egy konkrét eset bemutatásával azt vizsgálom, hogyan alkalmazta ezeket a Bíróság egy, a közösségi médiában közzétett közlés megítélésekor.

A strasbourgi mércék

Széles körben ismert, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezése esetjogi jellegű. Ez azt jelenti, hogy az alapjogi bíraskodás során a Bíróság a precedensbíráskodás bizonyos technikáit alkalmazza. Általában a hasonló esetekben követi a saját döntéseiben meghatározott elveket és követelményeket. Amikor a korábbi döntéshez képest valamilyen releváns különbséget talál az előtte lévő esetben, akkor a megkülönböztetés technikáját alkalmazva a

* DOI 10.21867/KjK/2018.3.4.

¹ Dr. Balogh Éva, egyetemi tanársegéd, DE ÁJK

² Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-3-IV. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

precedens döntéstől eltér. A korábbi döntéstől való eltérés másik technikája a precedens felülírása. Ennek indoka lehet például, hogy a korábbi döntés téves volt, vagy korrekcióra szorul a változó körülmények miatt. A Bíróság esetjoga ezáltal egyrészt konzisztens és bizonyos mértékig kiszámítható, másrészt a változó körülményekre reagálva az emberi jogok tartalmának dinamikus és jogfejlesztő értelmezését is megvalósíthatja.

Ezeknek a technikáknak az alkalmazásával a Bíróság a közszereplőkkel kapcsolatos közlések megítélése kapcsán egy összetett szempontrendszerrel dolgozott ki.

Az arra vonatkozó alapelvet, hogy a közszereplőknek másokhoz képest többet kell elviselniük az őket e tevékenységükkel összefüggésben érintő nyilvános bírálatokkal kapcsolatban, 1986-ban³ a politikusokkal kapcsolatban mondta ki elsőként a Bíróság. Ez az elv ma is fontos része a Bíróság esetjogának, azonban később a megkülönböztetés technikáját alkalmazva a tūrési kötelezettség fokát a közszereplők egyes személyi körei esetében eltérően állapította meg. A legszélesebb körben a közhatalmat gyakorló, illetve a közügyek megvitatásában részt vevő politikusoknak, illetve a közéleti vita egyéb résztvevőinek kell a velük szemben megfogalmazott kritikát elviselni. Ettől kisebb fokú a tūrési kötelezettsége a többi állami tisztviselőnek, és tőlük is kevesebbet kell elviselniük a bírának a bírósági eljárás ideje alatt. Alacsonyabbak a megengedhető határai a nyilvánosság előtt szereplő hírességekkel kapcsolatos kritikáknak.⁴

A közszereplőkkel kapcsolatban tett közlések megítélésére vonatkozó legfontosabb megállapítás a Bíróság esetjogában, hogy különbséget kell tenni tényállítások és értékítéletek között.⁵ Ezek között a legfontosabb különbség, hogy a tényállítások igazságtartalma vizsgálható és bizonyítható, az értékítéletek esetében azonban ez nem lehetséges. Éppen ezért ezeknek a közléseknek eltérő a megítélése.

A Bíróság gyakorlata alapján a valós tényállításokat védi a szólásszabadság, azonban a szándékos hazugságok,⁶ illetve a bizonyítatlan tények becsületsértő közlése⁷ már túlmegy a megengedhető kritika határán. Emellett a Bíróság vizsgálja a közlő fél gondosságát is.⁸ Amennyiben a rendelkezésére álló információk alapján, jóhiszeműen eljárva megalapozottan gondolhatta, hogy állítása igaz, a véleménynyilvánítás szabadsága védi a közlést.

³ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57523%22%5D%7D> (letöltés dátuma: 2018. 06. 20.)

⁴ *Axel Springer AG v. Germany*, Judgment of 7 February 2012.

⁵ *Lingens v. Austria*, Judgment of 8 July 1986.

⁶ *Nilsen and Johnsen v. Norway*, Judgment of 25 November 1999.

⁷ *Keller v. Hungary*, Decision as to the Admissibility of Application no. 33352/02 by László Keller against Hungary, 4 April 2006.

⁸ *Lepojić v. Serbia*, Judgment of 6 November 2007.

Az értékítéletek a véleménynyilvánítás szabadságának védelmét széles körben élvezik, még a túlzó, provokatív⁹ vagy a humoros, szatirikus hangnemű véleménynyilvánítások is a megengedhető kritika körébe tartozhatnak.¹⁰ A Bíróság gyakorlata alapján azonban az értékítéleteket sem védi korlátlanul a szólásszabadság. Abban az esetben, ha indokolatlanul rosszindulatúak, és kizárólag a jó hírnév megsértésére irányulnak,¹¹ kívül esnek a védelem körén. A Bíróság azonban felismerte, hogy a közlések közötti különbségtétel a konkrét esetekben nem egyszerű, így jogfejlesztő értelmezéssel kialakította a tényeken alapuló értékítéletek kategóriáját,¹² melyet szintén véd a szólásszabadság. Az elégséges ténylap nélküli, túlzó értékítéletek azonban kívül esnek a védelem körén.

Az ilyen esetekben a fentiekén túl a Bíróság mindig vizsgálja az eset további körülményeit,¹³ így a közlés közügyekhez kapcsolódását, az érintett személy ismertségét és korábbi magatartását, az információ megszerzésének módját, a közlés tartalmát, formáját, következményeit, illetve az alkalmazott szankció súlyát.

Mindezek mellett a Bíróság már többször is vizsgálta az internet hatásait az egyes alapjogok gyakorlásával kapcsolatban.¹⁴ A kifejezés szabadságával kapcsolatban általánosságban az a Bíróság álláspontja, hogy az kiterjed az internetes közlésekre is. Ugyanakkor, az internetes tartalmak esetében nagyobb a kockázata a közlések által mások emberi jogainak megsértésének, mint a hagyományos médiában. Az internetnek ez a sajátossága a Bíróság szerint bizonyos esetekben igazolja a szólásszabadság korlátozását az interneten. A közszereplőkkel kapcsolatos közérdekű közlések az interneten is széles körű védelemben részesülnek a Bíróság szerint. Ugyanakkor az ilyen közlések súlyosan sérthetik az érintett személy jó hírnevét, ami a korlátozásukat igazolhatja. A Bíróság feladata ezekben az esetekben annak vizsgálata, hogy az állami hatóságoknak sikerült-e megfelelő egyensúlyt teremteni e jogok között.

Egy közszereplőt sértő közlés az Instagramon

A Bíróságnak nemrég egy izlandi esetben arról kellett döntenie, hogy egy közéleti szereplővel kapcsolatos, sértő Instagram poszt a véleménynyilvánítás szabadsága által védett-e.¹⁵

⁹ *Oberschlick v. Austria (No. 1.)*, Judgment of 23 May 1991.

¹⁰ *Klein v. Slovakia*, Judgment of 31 October 2006.

¹¹ *Genner v. Austria*, Judgment of 12 January 2016.

¹² *Jerusalem v. Austria*, Judgment of 27 February 2001.

¹³ *Axel Springer AG v. Germany*, Judgment of 7 February 2012.

¹⁴ https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_internet_ENG.pdf (letöltés dátuma: 2018. 06. 20.)

¹⁵ *Egill Einarsson v. Iceland*, Judgment of 7 November 2017.

Az ügy kérelmezője, Egill Einarsson egy jól ismert közszereplő Izlandon, aki különböző közéleti tevékenységei által vált híressé: amellet, hogy könyvet írt, blogot vezetett, cikkeket publikált, filmekben, televízióban és egyéb médiumokban szereplő médiaszemélyiség is. E tevékenységei során többször is előfordult, hogy a nőkkel és szexuális szabadságukkal kapcsolatban lekicsinylő véleményt tett nyilvánosan.

2011-ben és 2012-ben két nő szexuális erőszak és más szexuális bűncselekmények miatt feljelentést tett ellene a rendőrségen. A nyomozás után az ügyész az eljárást megszüntette, mert megítélése szerint nem állt rendelkezésre olyan bizonyíték, ami megalapozná az elítélést. Röviddel ezután a kérelmező interjút adott egy vezető izlandi magazinnak, amelyben a szexuális erőszakkal kapcsolatos vádakról is szó esett. Einarsson az interjúban többször is kijelentette, hogy a vele szemben felhozott vádak hamisak. A magazin címlapján az ő arcképe volt látható. A magazin megjelenésének napján egy Instagram felhasználó, „X” a magazin címlapjának egy általa megszerkesztett verzióját posztolta a jól ismert képmegosztó alkalmazásban. Az ő fotóján a kérelmező homlokán egy fejjel lefelé fordított kereszt, lentebb az arcán pedig a „vesztes” felirat szerepelt. A poszt szövege pedig obszcén módon erőszaktevőnek titulálta („Fuck you rapist bastard”) a közszereplőt. A felhasználó úgy gondolta, hogy az ő Instagram fiókja nem nyilvános, így a posztját csak az ő ismerősei fogják látni. A posztja azonban valójában minden Instagram felhasználó számára elérhető volt, így másnap egy újság közölt egy online cikket a posztról, amelyet Egill Einarsson is kommentált.¹⁶

Miután az ügyvédek közötti levélváltás nem hozta meg a várt eredményt, Einarsson rágalmazás miatt büntetőeljárást indított „X” ellen. Az izlandi bíróságok a vitatott posztot a kontextusát is figyelembe véve a nyilvános közéleti vitában megjelent negatív értékítéletnek tekintették, amelyet a véleménynyilvánítás szabadsága véd, így nem találták megalapozottnak a vádat. A posztot egészében szemlélve ugyanis nem úgy lehetett érteni, hogy „X” szexuális erőszak elkövetésével vádolja Einarssont, hanem úgy, hogy a vele kapcsolatos negatív véleményét fejezte ki. Kifejtették, hogy Einarsson olyan közszereplő, aki a közéleti vita aktív résztvevője, így el kell fogadnia, hogy a nyilvános közéleti vitában vele kapcsolatban is megjelennek közlések. A Legfelső Bíróság azt is kiemelte, hogy Egill Einarsson nőkkkel kapcsolatban közzétett nézetei vitát váltottak ki, mivel több alkalommal olyan kritikákat fogalmazott meg a nők vonatkozásában, amelyeket úgy is lehetett értelmezni, hogy a nőkkel szembeni szexuális erőszakot támogatja. A Legfelső Bíróság álláspontja szerint azzal, hogy a magazinnak adott interjúban provokatív megjegyzéseket tett másokra – köztük arra a lánynak, aki feljelentette –, elindított

¹⁶ <http://www.visir.is/g/2012121129510> (letöltés dátuma: 2018. 06. 20.)

egy közéleti vitát. Éppen ezért számíthatott arra, hogy ez azokból, akik nem osztják az ő nézeteit, erős reakciókat válthat ki.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága azonban másképp döntött. A Bíróság a fent bemutatott kritériumokat mérlegelte. Ez alapján – az izlandi bíróságokhoz hasonlóan – megállapította, hogy tekintettel a nyilvánosság előtti aktivitására, a kérelmező közszereplő, így vele szemben a megengedhető kritika határai tágabbak. A Bíróság abban is egyetértett a nemzeti bíróságok értékelésével, hogy a vitatott Instagram poszt a nyilvános közéleti vita része volt. A közlés jellegével kapcsolatban azonban a nemzeti bíróságokkal ellentétes következtetésre jutott a Bíróság. Álláspontja szerint az „erőszaktevő” kifejezés objektív és tényszerű természetű: olyan személyre utal, aki szexuális erőszakot, azaz bűncselekményt követett el. Így ennek az állításnak az igazságtartalma bizonyítható. A Bíróság nem zárta ki, hogy egy objektív tényállítás a kontextus alapján értékítéletnek tekinthető. Ebben az esetben azonban a Bíróság szerint a nemzeti bíróságok ezt nem támasztották alá megfelelő indokokkal. A poszt szövegét tehát a Bíróság tényállításnak tekintette, amelyet a közlő fél nem támasztott alá. Az állítás a Bíróság szerint olyan súlyos természetű volt, amely alkalmas a kérelmező jó hírnevének megsértésére. Mindezek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a nemzeti bíróságoknak nem sikerült a kérelmező magánélethez való joga – amely a Bíróság gyakorlatában magában foglalja a jó hírnévhez való jogot –, és „X” véleménynyilvánítási szabadsága között a megfelelő egyensúlyt megteremteni, így az Egyezmény 8. cikkét megsértették. Két bíró különvéleményben fejtette ki, hogy szerintük a nemzeti bíróságok helyesen tekintették a közlést a véleménynyilvánítás szabadsága által védett értékítéletnek, és ezáltal megteremtették a kellő egyensúlyt a két jog között.

Ez alapján úgy tűnik, hogy a Bíróság gyakorlata még nem kiforrott a közösségi médiában tett közlések kapcsán. Úgy gondolom, hogy a Bíróság bemutatott esetben nem értékelte megfelelően a közösségi médiában megjelenő tartalmak jellemzőit és jelentőségüket. Az újabb esetek eldöntése során a Bíróságnak érdemes lenne az új típusú médiumok sajátosságait – így az egyéni közlések jellegét, megjelenési formájuknak a társadalom általi megítélését, az elért közönség számát és érdeklődését – is figyelembe véve a meglévő mércéket ezekre az esetekre vonatkozóan kiegészíteni, pontosítani, és így tovább fejleszteni. Ez a fent bemutatott, a Bíróság gyakorlatára jellemző értelmezési módszereknek a változó körülményekre való alkalmazásával megvalósítható.

Források jegyzéke:

- Ash, Timothy Garton (2016): *Free Speech, Ten Principles for a Connected World*, New Haven, London, Yale University Press.
- Balogh Éva (2007): A megkülönböztetés művészete: bírói mérlegelés a közszereplőkkel kapcsolatos közlések szabadsága kapcsán, *Fundamentum*, 2016/1. 22–38. old.
- Barendt, Eric (2007): *Freedom of Speech*, Oxford, Oxford University Press.
- Milkaite, Ingrida (2018): Egill Einarsson v Iceland: the Court deals with an offensive Instagram post, Strasbourg observers.
- <https://strasbourgobservers.com/2018/01/19/egill-einarsson-v-iceland-the-court-deals-with-an-offensive-instagram-post/>
- Research Division, Internet: Case-Law of the European Court of Human Rights, Council of Europe, European Court of Human Rights. https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_internet_ENG.pdf

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának felhasznált ítéletei:

- *Axel Springer AG v. Germany*, Judgment of 7 February 2012.
- *De Haes and Gijssels v. Belgium*, Judgment of February 24 1997.
- *Egill Einarsson v. Iceland*, Judgment of 7 November 2017.
- *Genner v. Austria*, Judgment of 12 January 2016.
- *Janowski v. Poland*, Judgment of 21 January 1999.
- *Jerusalem v. Austria*, Judgment of 27 February 2001.
- *Keller v. Hungary*, Decision as to the Admissibility of Application no. 33352/02 by László Keller against Hungary, 4 April 2006.
- *Klein v. Slovakia*, Judgment of 31 October 2006.
- *Lepojić v. Serbia*, Judgment of 6 November 2007.
- *Lingens v. Austria*, Judgment of 8 July 1986.
- *Lopes Gomes da Silva v. Portugal*, Judgment of 28 September 2000.
- *Nilsen and Johnsen v. Norway*, Judgment of 25 November 1999.